№ 188 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1 № 188

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ". Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak". Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կրթական գործի ընդարձակումը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Քաղաքային սանիտարական մասնաժողովի նիստը. Մի գեղեցիկ գործունէութիւն. Նամակ Սղնախից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ. Պատերազմի շուրջը. Նամակ Պարսկաստանից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կոնկորդատ.

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Նորից ասպարէզի վրա է դրված ընդհանուր կրթութեան հարցը։ Ուսումնական շրջանների հոգաբարձուները աշխատում են միջոցներ աւելացնելու ժողովրդական կրթարանների թիւը և կարելին չափ կարճ ժամանակամիջոցում սփռելու կրթարանների ցանցերը բնակութեան բոլոր մասերում։

Թէ պատմութեան անցեալը և թէ ընթացիկ կեանքի հոգաբարձու փաստերը համոզեցուցիչ կերպով ցոյց են տալիս, որ ազգերի միջութեան ասպարէզում ժողովրդական կրթութեան առաջինները շատ անգամ վճռական դեր են կատարել ազգերի պատմութեան մէջ և կենսունակ թափը թէ այն կողմն, որտեղ ժողովրդական մասսաները աւելի գրագէտ են, աւելի մասսայ զարգացածութիւն ունեն։

Ժողովրդական դպրոցների ցանցը ընդարձակելու համար կարևոր է ունենալ ուսուցիչների մեծ բազմութիւն։ Որպէս զի կարելի լինի ունենալ և վարժուած ուսուցիչներ, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը արել է հետևեալ կարգադրութիւնը։ Նա թոյլ է տալիս, որ երկրորդական դպրոցներում աւարտած օրիորդները իրաւունք ունենան մտնելու կանանց ուսուցչանոցները կամ սեմինարիաները և պատրաստվեն մանկավարժական գործունէութեան համար։ Իսկ ուսուցչանոցներ պէտք է բացվեն բոլոր այն կենտրոններում, որոնց շուրջը կան ազգաբնակութեան ստուար զանգուածներ։

Անկասկած՝ կրթութեան գործը պահանջում է ծախքեր և որ կարևորն է, մշտական ծախքեր։ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը չէ կարող ներկայումս տալ բոլոր ծախքերը, ուստի պէտք է օգնութեան հասնեն տեղական միջոցները, օրինակ, զեմստվօի և քաղաքների ու գիւղերի հասարակութիւնները։

Եւ չէ կարելի կարծել, թէ ազգաբնակութիւնը այնքան սահմանափակ զարգացում ունի, որ բոլորովին չէ կարող ըմբռնել ուսման նշանակութիւնը։ Գիւղացին շատ տեղերում զգում է, որ նա վըտնասվում է իր անգրագիտութիւնից. բայց ջերմ կերպով չէ կպչում դպրոցից, որովհետև դպրոցը չէ յարմարեցրած տեղական պայմաններին և պահանջներին։

Այժմ, երբ կրթական գործի ընդարձակութեան հարցը նորից հերթական է դարձել, յոյս կայ, որ միջոցներ ձեռք առնվեն կազմակերպելու դպրոցների բացման խնդիրը դիւրացրած եղանակով և դպրոցների տիպերի վերաբերութեամբ տրվեն որոշ դիւրութիւններ։

Մայրաքաղաքի մամուլը յոյս է տածում, որ այս անգամ յարուցված հարցը մոռացութեան չի տրվի և առաջ կը բերէ դըրական հետևանքներ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

Օգոստոսի 30-ին քաղաքային վարչութեան մէջ կայացաւ քաղաքային գործադիր-սանիտարական մասնաժողովի նիստը քաղաքագլխի նախագահութեամբ։ 1) կարդացվեց նախկին նիստի արձանագրութիւնը։ 2) կարդացվեց «Կրուժօկի» վարչութեան խնդիրը սանիտարական մասնաժողովին, որով նա խնդրում է մատնացոյց անել այն միջոցները, որոնք մասնաժողովի կարծիքով, ապագայում անկարելի կը դարձնեն նկատած պակասութիւնները։ Սանիտարական մասնաժողովը ընդունելով, որ Կրուժօկի վարչութիւնը բացատրութիւն է պահանջում չնչին հարցերի մասին, աչքաթող անելով աւելի կարևորները, այնու ամենայնիւ վճռեց շատ քաղաքավարի և լրիւ պատասխանով բաւարարութիւն տալ նրան։

Որովհետև Անօնիմ ընկերութիւնը իր ժամանակին չը շինեց կայարաններում և ձիերի կանգնելու տեղերում (անթափանցելի կայաններ), սանիտարական մասնաժողովը յանձնեց այդ աշխատանքները կատարելու գործը տեխնիկ պ. Ջախմախսազեանցին, միաժամանակ ոստիկանութեանը դիմելով, որ նրան ամեն աջակցութիւն ցոյց տրվի։ Երէկվայ նիստում մասնաժողովը ընդունեց ինժեներ-տեխնիկ Ջախմախսազեանցի առաջարկած տիպերը կայարանների համար և յանձնեց նրան վաղը և եթ սկսել աշխատանքները։

Սանիտարական-բժշկական տեսուչ կ. Ստեփանեանը կարդաց իր կազմած համառօտ պարտադիր կանօնադրութիւնը, որը նահանգական մասնաժողովից հաստատվելուց յետոյ կը հրատարակվի։ Կանօնադրութիւնը վերաբերում է խոլերայ երևալու դէպքում նրա դէմ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնելուն։ Ամբողջ կանօնադրութիւնը, որը բաղկացած էր 20—25 մեծ թերթերից, շատ քիչ փոփոխութեամբ ընդունվեց։ Բացի զուտ խոլերային վերաբերեալ կանօններից, կային և հացի, մսի, մրգերի, ձկան վաճառելու կանօններ, տների, հիւրանոցների, շուկաների, բաղնիսների, կաթնատների, գոմերի, լուացատների առողջապահութեան մասին։

Նիստի վերջում հարց եղաւ Պապկովի ջրաղացի ղամբը քանդելու մասին։ Քաղաքագլուխը ասաց, որ մի շաբաթ առաջ քաղաքային ինժեները նրան յայտնել է, որ ինքը կարգադրել է յաջորդ օրը սկսել աշխատանքը։ Ներկայ եղողներից մի քանիսը զարմանք յայտնեցին, որ այդպիսի կարգադրութիւն չէ եղել և աշխատանքը չէ էլ սկսված։ Մասնաժողովը յանձնեց քաղաքային տեխնիկ ինժ. Ջախմախսազեանին օգոստոսի 31-ին սկսել աշխատանքները, նախապէս յայտնելով քաղաքային ինժեներին, որ մասնաժողովի կարգադրութեամբ է անում այդ։ Գիշերվայ ժամը 11-ին փակվեց նիստը։

ՄԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Չը կայ չարիք առանց բարիքի, ասում է առածը։ Խօլերան ինքը ամենամեծ չարիքներից մէկն է, սակայն նա բերում է մեզ ասիական ժողովուրդներիս համար և բարիք։ Չը լինէր նա, մեր քաղաքները և գիւղերը երբէք չէին մաքրվիլ այն պատմական կեղտոտութիւնից, որի մէջ նրանք թաթախված էին և երբէք այն մարմինները, որոնք կոչված են սանիտարականի մասին հոգալու, այն տենդային եռանդը չէին ցոյց տալ, ինչպէս այդ ներկայումս է կատարվում։ Մտէք քաղաքային

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՆԿՈՐԴԱՏ

(Մի պատմական ակնարկ)

III

Ֆրանսիական թագաւորները, պապի կրօնական ազդեցութիւնն իրանց ձեռքին գործիք ունենալու համար, XIV դարում Հռոմից տեղահան արին պապերին և տարան Հարաւ-արևելեան Ֆրանսիայի Աւինիօն քաղաքը։ 70 տարու չափ պապական աթոռը մնաց այնտեղ և այդ ժամանակաշրջանը կոչվեց «Պապերի Աւինիօնի Բաբիլօնեան գերութիւն»։

Ահա այդ ժամանակներում պապերը իւրացրել էին մի շարք իրաւունքներ. նրանք էին նշանակում բոլոր Ֆրանսիական թեմերի առաջնորդներին և բոլոր եկեղեցական խոշոր պաշտօնեաներին, այդ բաւական չէ՝ ամեն մի պաշտօնի մտնողից պապերը տարեկան ռոճ տուրք էին առնում, որ կոչվում էր աննատ։

Ֆրանսիայի թագաւորները, որոնց միակ ձգտումն էր ամբողջ միջին դարերում խեղդել վասալներին, մանր իշխանութիւնները և հզօրացնել կենտրօնական պետական իշխանութիւնը, այդ թագաւորներին չէր կարող հաճելի թւալ պապերի իւրացրած այդ խոշոր իրաւունքները։

Եւ ահա 1438 թւին Կարլոս VII թագաւորը Բուրժ քաղաքում հրատարակեց իր հռչակաւոր Պրագմատիք-սանկցիա կոչված հրովարտակը, որով խլում էր պապերից այդ բոլոր իրաւունքները։ Բայց պապի իրաւունքը ոչնչանալով, վերսկսվեց կանօնական իրաւունքը, որի էութիւնն ընտրողական սկզբունքն է։ Իսկ թագաւորն այդ չէր ուզում. նա ցանկանում էր իր ձեռքում կենտրօնացնել բոլոր իրաւունքները։

Ահա այդ անյարմարութիւնը վերացնելու համար, Լիւդովիկոս XI թագաւորը ոչնչացրեց պրագմատիք-սանկցիան (1463-ին) և 1470-ին մի կօնկօրդատ կնքեց պապի հետ, որով պապը պարտաւորվում էր Ֆրանսիայի հոգևոր պաշտօնների համար նշանակել միայն Ֆրանսիացիներ և այն էլ՝ յարմարվելով արքայական յանձնարարութեան։

Բայց դրանով հարցն արմատապէս չէր վճռվում. իսկ եթէ պապերը չուզէին նշանակել արքունիքի յանձնարարածներին... Ո՞վ էր լինելու գերակշռութիւն ունեցողն այդ հարցերում։

XVI դարի սկիզբներում Ֆրանսիայում գահ է բարձրանում փառասէր Ֆրանցիսկոս I-ը, իսկ նոյն ժամանակներն Աւստրիայի կամ գերմանական կայսրութեան գահը բարձրանում է Կարլոս V-ը, որի կայսրութեան մէջ «արեւը երբէք մայր չէր մտնում»։ Շուտով սկսվելու էր մրցումն այդ երկու տաղանդաւոր պետական անձերի մէջ։

Ֆրանցիսկոսն իբրև աւելի թոյլ, աւելի առաջ սկսեց միջոցներ որոնել, դաշնակիցներ գտնել։

Պապը մի ոյժ էր։ Նա հզօր ազդեցութիւն ունէր այդ ժամանակի թէ ժողովրդների և թէ աւատական իշխանաւորների վրա։ Պէտք էր գրաւել պապին։ Մանաւանդ որ այդ ժամանակ Հռոմի աթոռի վրա նստած էր մի ճարպիկ դիպլօմատ—Լևոն X-ը։

Եւ ահա 1516 թւին Ֆրանցիսկոս և Լևոն X կնքեցին Բոլօնի կօնկօրդատը։ Վերականգնվեցին 1438-ին ոչնչացված աննատները (տարեկան հարկերը)։ Պապը նեղ վիճակի մէջ էր. դրամ էր հարկաւոր։

Աննատները վերականգնվեցին, պապը ստանալու էր ահագին գումարներ։ Իսկ դրա փոխարէն նա տուեց թագաւորին Ֆրանսիայում բոլոր բարձր հոգևորականներ նշանակելու իրաւունքը։ Եւ պապն իր կուսակից դարձաւ, և պետական իշխանութեան կենտրօնացման գործն առաջ գնաց։

Իբրև դրութիւնն այդ վիճակին էր մինչև Արև-Թագաւորի՝ Լուդովիկոս XIV-ի օրերը։

Նրա օրով Ֆրանսիան գլուխ ունէր։ Ամեն ինչ սկսվում և վերջանում էր Արև-Թագաւորի կամքով։ Կենտրօնը նա էր։

Երկրի ներսում չը մնաց ոչ մի աւատական իշխան, ոչ մի անկախ, ինքնակամ գոյութիւն։ Վասալականութեան վերջին քաղաքական հետքերը ջնջվեցին և բոլորը հլու-հնազանդ դարձան թագաւորին։ Նա ջնջեց և բողոքականներին տրված Նանտի հրովարտակը։ Ո՞վ կը համարձակվէր դիմադրել Լուդովիկոսի անսահման կամքին։

Բայց Հռոմի տասնեակ դարերով արմատացած ազդեցութիւնը, նրա իրաւունքները և բարոյական ոյժը Ֆրանսիայում՝ ծակում էին անսանձ արքայի աչքերը։ Նա չէր կարող տանել պապերի զանազան ոտնձգութիւնները։

Ու սկսեցին Սօրբօնի (Պարիզի համալսարանի) աստուածաբաններն իրանց արշաւանքը պապերի իրաւունքների դէմ։ Այդ հակապապական արշաւանքի հոգին էր կազմում Բօսիւէն։ Նրա հետ զինակից էին զանազան ժամանակներում Ֆէնըլօնը, Պիէր Բայլը, Մալէբրանշը։ Սրանք բոլորը քարոզում էին, որ Գալլիկան եկեղեցին անկախ է պապից։ 1682 թւին նրանք Բօսիւէի նախագահութեամբ մի ժողով կազմեցին և հետևեալ 4 վճիռը կայացրին, որոնք խիստ համապատասխանէին թագաւորի կամքին։ 1) Պապն իշխանութիւն ունի միմիայն հոգևոր գործերում. աշխարհական հարցերում թագաւորը չէ ենթարկվում ոչ մի իշխանութեան։ 2) Կօնստանցայի ժողովի բոլոր որոշումները (դրանք պապին հըպատակեցնում էին եկեղեցական ժողովին) համարվում են պապից հաստատված և Գալլիկան եկեղեցուց ընդունված։ Պապը սահմանափակված է այդ որոշումներով. նրանց համաձայն հաստատվում են Գալլիկան եկեղեցու բոլոր կարգերը և կանօնները։ 4) Թէև կրօնական գործերում բոլոր եկեղեցիների գերիշխանութիւնը պատկանում է պապին, սակայն նրա վճիռները կարող են անմերժելի համարվել միայն այն ժամանակ, երբ ամբողջ եկեղեցին կը տայ իր համաձայնութիւնը։

Ահա այս Գալլիկան եկեղեցու իրաւունքներով թագաւորն էր նշանակում եպիսկոպոսներ և ուրիշ բարձր պաշտօնեաներ։ Ո՞վ կը համարձակվէր Արև-Թագաւորի օրով հարկ առնել Ֆրանսիայից, բացի իր կենտրօնական իշխանութիւնից։

Պապը կռիւ սկսեց Լուդովիկոս XIV-ի դէմ. նա չէր հաստատում, նոյն իսկ բանադրում էր նրա նշանակած եպիսկոպոսներին։ Թագաւորն սկսել էր իր աւերիչ պատերազմներն իսպանական ժառանգութեան համար և պէտք էր զգում պապի բարեկամութեանը, դրա համար զիջումներ արեց և սիրաշահեց նրան։

Մեռաւ Արքան։ Հիմնվեց տնաւեր խնամակալութիւնը նրա անչափահաս թոռն որդու, Լուդովիկոս XV-ի վրա։ Խնամակալութիւնն աւելի արմատապէս վարվեց պապի հետ։ Երբ նա կրկին սկսեց չը հաստատել կառավարութեան նշանակված եպիսկոպոսներին, խնամակալութիւնն արհամարհեց պապի հաստատութիւնը և սկսեց կամաց-կամաց խզել յարաբերութիւնը պապի հետ։

Սա յեղափոխութեան նախադուռն էր։ Շուտով վրա հասաւ յեղափոխութեան ալիքը, խըլեց, կործանեց ազնուականութեան ու հոգևորականութեան բոլոր իրաւունքները, խլեց նրանց ձեռքից հողերը և ծախեց Ֆրանսիայի ազատ քաղաքացիներին։ Ոչնչացաւ ոչ միայն պապի իրաւունքը, նրա հեղինակութիւնը, այլ և նոյն իսկ քրիստոնէական կրօնը, նրա ծէսերը։ Ուզեցին նոյն իսկ հիմնել «Բանականութեան աստուածութիւնը»։

Փրկարար, հաւասարեցնող փոթորիկն անցաւ, իր ետևից թողնելով հին աւերակները և նորի բաւական ամուր շէնքերը։

Դուրս պրծաւ Կորսիկայի համաշխարհային պարվենիւն—Նապօլէօնը։ Դարձաւ նա Ֆրանսիայի տէր—առաջին կօնսուլ։ Հասաւ 1801 թւականը։ Նապօլէօնի նպատակն էր դառնալ միահեծան տէր Ֆրանսիայի, նրա կայսրը։ Դրա համար պէտք էր անպատճառ պապի համաձայնութիւնը։ Նա կարող էր զէնքով ստիպել բոլոր միապետներին ճանաչելու իրան կայսր, իսկ պապի ոյժը աններեւթ էր, անըմբռնադատելի։ Նրան պէտք էր գրաւել, բարեկամացնել։ Այդ նպատակով կազմվեց 1801 թւի կօնկօրդատը, որ մինչև օրս գոյութիւն ունի, որը քանդելու խնդիր կայ այժմ։

Դիմենք դրան։

Խաժակ

վարչութեան սանիտարական բաժինը. դուք կը նկատէք, որ մի արտասովոր շարժում, իրարանցում և խօսակցութիւն է կատարվում այնտեղ. մտնում, դուրս են գալիս ամեն տեսակ մարդիկ. հրամաններ են, որ արձակվում են, թղթեր են, որ դուրս են գալիս և ներս են մտնում. մէկ խօսքով՝ նախանձելի գործունէութիւն է կատարվում։

Սակայն ի՞նչ է պատճառը, ո՞ւմ է սպասում և ո՞ւմ պիտի դիմաւորէ քաղաքը։ Յայտնվում է, որ այս մեծաքանակ ծախքերը, այսքան եռանդը գործադրվում են մի զզուելի և անկոչ հիւրի, խոլերայի համար, որը գաղտագողի ներս է մտել Պարսկաստանից մեր երկիրը և այժմ պատրաստվում է յարձակում գործել Կովկասի մայրաքաղաքի վրա, իսկ վերջինս ուսումնասիրած լինելով նրա բնաւորութիւնը, կամենում է շոյելով և մաքրվելով ընդունել նրան։ Այո, ընթերցող, նա զզվելի և անպատկառ է, սակայն նա արժանի է շնորհակալութեան, որովհետև չը լինէր նա, Թիֆլիսեցին իր քաղաքն այնպէս չէր ճանաչի, ինչպէս այսօր։ Օրինակ, այսօր ամբողջ քաղաքը ապշած է մնացել այն մերկացումներից, որ վերջին օրերս արել է Թիֆլիսի սանիտարական գործադիր յանձնաժողովը։ Այդ մերկացումներից երևաց, թէ որքան իսկական կրթութիւնից հեռու են ոչ միայն Շէյթան բազարի խալխը, այլ և վերջին տարազով զարդարված և իրանց ինտելիգենտ կոչող պարոնները և տիկինները և ինչպէս որ առաջիններն են խնամքի, ցուցմունքների կարօտ, այնպէս և երկրորդները։ Անշուշտ ընթերցողը մոռացած չի լինի յայտնի Մասիսի (Ռէնիէ) քաղցրեղէնի խանութի և անուանի Կրուժոկի դէպքերը։ Առաջինը վերաբերում է 12 պուդ անպէտք մուրաբա պահելուն, իսկ երկրորդը իր յաճախորդներին անպէտք մթերքներ մատակարարելուն և խոհանոցը և ամբողջ շէնութիւնը վերին աստիճանի հակառողջապահական դրութեան մէջ պահելուն։ Եւ գիտէք ո՞վքեր են այդ երկու տեղերի յաճախորդները.—քաղաքի յայտնի, բարձր և ինտելիգենտ կոչված դասակարգը, այն դասակարգը, որը իր տանը ամենալաւ խոհարարին էլ չի հաւանի և որի շորերից ամենաթանգագին անուշահոտութիւն է բուրում։ Նրանք վերոյիշեալ տեղերում չեն նկատում փչացած մուրաբի համը, որսի թռչունների հոտած լինելը և այն գարշելի բուրմունքը, որը փչում էր իրանց արտաքնոցից և բակից դէպի այն տեղերը, ուր իրանք նստած՝ թուղթ էին խաղում։ Սանիտարական գործադիր յանձնաժողովը վճռել է այդ արձանագրութիւնները յանձնել դատարանին։ Եւ ուրեմն այդպէս, պ. դատաւորները, որոնք անդամ են նոյն հիմնարկութեան, շուտով իրանք իրանց մասին վճիռ պէտք է կայացնեն։ Հետաքրքիր է։

Գովելի է սանիտարական յանձնաժողովի գործունէութիւնը և բռնած անաչառ դիրքը դէպի քաղաքի բոլոր դասակարգերը։ Շնորհիւ այդ յատկութեան է, որ պատռվեց մի քանի մաքուր կարծված հիմնարկութիւնների դիմակը։

Յանձնաժողովի եռանդին ենք պարտական, որ Թիֆլիսի յայտնի Մէյդանը, Շէյթան բազարը և Վարանցովսկայա փողոցը այսօր անճանաչելի են։

Սակայն մի բան, մեր կարծիքով, հարկաւոր է նմանապէս կատարել. այդ այն է, որ առողջապահական և մաքրութեան տեսակէտից անհրաժեշտ է այդ տեղերի ասիական ճաշարանները, որոնց խոհանոցները բաց են և դէպի փողոցն են նայում, տեղափոխել ճաշարանների ետևի մասը և զետեղել ծածկված տեղերում, ուր փողոցի փոշին անկարող է թափանցել. մինչդեռ հիմայ փոշին անարգել կերպով խառնվում է կերակուրների հետ և գուցէ պատճառ դառնում այցելողների վարակման։ Նոյնը լաւ կը լինէր գործադրել առհասարակ բոլոր ասիական ճաշարանների վերաբերմամբ։

Համակրող

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

—

Օգոստոսի 21-ին

Մեր քաղաքային ինքնավարութեան իրաւասուների պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը լրանում է։ Նոյեմբերի 11-ին նահանգապետի կարգադրութեամբ նշանակված են նոր ընտրութիւններ։ Ապագայ դուման լինելու է երրորդը՝ Սղնախում քաղաքային ինքնավարութիւն մտցնելու օրից։ Մեր ձայնաւորների գործունէութեան յիշատակները դեռ թարմ են բոլորիս համար։ Մենք յոյսեր ունէինք այդ ձայնաւորների վրա, բայց նրանք ամենքին հիասթափեցրին։ Կարծելով, որ թարմ ոյժերը նոր հոսանք կը մտցնեն, հասարակութիւնը տեղ տուեց մեծ մասամբ երիտասարդներին, որոնց մէջ մի քանիսը նոյն իսկ միջնակարգ կրթութեան տէր են, բայց դրանք էլ հասարակ աղաներից վատթար դուրս եկան։

Այդ պարոնները կուրացած ազգակցական և բարեկամական կապերից՝ հէնց առաջին օրերից ցոյց տուին իրանց անբարեխղճութիւնը՝ քաղաքագլուխ ընտրելով Ն. Ամիրխանովի պէս անձնաւորութեան, որի ոչ գովելի վարք ու բարքը յայտնի էր ամենքին։ Երիտասարդ պարոնները կուրօրէն դարձան խաղալիք Ամիրխանովի ձեռքում և ընդունում էին նրա բոլոր օրինաւոր և ապօրէն առաջարկութիւնները։ Մի խումբ դիմադրում էր դրանց և շարունակ բողոքում։ Սկսվեց կատաղի պայքար, որի համար նահանգապետը քննիչ ուղարկեց։ Քննութիւնից յետոյ էլ Ամիրխանովը չը դադարեց հալածանքը, որի պատճառով բողոքող չորս ձայնաւորները հրաժարական տուին։

Դրանից յետոյ Սղնախ եկաւ փոխ-նահանգապետը և առաջարկեց հաշտութիւն։ Բողոքող ձայնաւորները, յարգելով փոխ նահանգապետի առաջարկութիւնը, յայտնեցին, որ իրանք յետ են վերցնում իրանց գրաւոր հրաժարականը, բայց Ամիրխանովը մնաց անյողդողդ և իր կուսակցութեան աջակցութեամբ նրանց հրաժարված համարեց։ Տիրեց խաղաղութիւն։

Զանցաւ երկար ժամանակ և Ամիրխանովը վախճանվեց ներկայ տարվայ Զատկից յետոյ։ Կատարում են քննութիւն հանգուցեալ քաղաքագլխի հաշիւների։ Պարզվում է, որ երեք ամսում միայն՝ ներկայ տարվայ յունվարից մինչև ապրիլ՝ ինչպէս իր ժամանակին հաղորդեց «Тифлисскій Листокъ» լրագիրը, պակասում է քաղաքային փողերից 1200 րուբլի և բացի դրանից ծառայողները չէին ստացել 1—2 ամսվայ ռոճիկ, թէև հանգուցեալ Ամիրխանով մատեանում նշանակել էր տուած։ Իսկ թէ ի՛նչ դրութեան մէջ են գտնվում հանգուցեալ քաղաքագլխի նախկին երկու տարվայ հաշիւները՝ այդ անյայտ է հասարակութեան։ Ցանկալի է, որ քաղաքագլխի պաշտօնակատար պ. Ն. Տէր-Մաթէոսեան հրապարակով բացատրութիւն տայ այս մասին։

Սա մեր երիտասարդ պարոնների շնորհքն է, նրանց արդիւնքը և հասարակութեան առաջ բարոյապէս պատասխանատու են դրանք և ոչ հանգուցեալ քաղաքագլուխը։ Ուստի հաւատացած ենք, որ մեր հասարակութիւնը գիտակցաբար կը վերաբերվի առաջիկայ ընտրութիւններին և ըստ արժանոյն կը հատուցանի մի խումբ պարոնների, արտաքսելով նրանց իրանց պաշտօններից։

Ձայնաւորների ընտրութիւնների հետ միաժամանակ առաջ է գալիս և քաղաքագլխի հարցը։ Ո՞վ պէտք է լինի մեր քաղաքագլուխը։ Հասարակութեան բանիմաց մասը ցանկանում է նախկին քաղաքագլխի օգնական Վարդան Ենիկոլոփեանին և պէտք է խոստովանել, որ նա Սղնախում միակ յարմարաւոր անձնաւորութիւնն է։ Ինչպէս յայտնի է պ. Ենիկոլոփեան 1901 թ. ընտրվեց քաղաքագլուխ, բայց չը հաստատվեց պաշտօնում ցենզ ժամանակին չը ձեռք բերելու պատճառով։

Լիանոզեան հայոց եկեղեցական ծխական ուսումնարանը՝ գրաւելով վրացիների պատկառելի թիւ՝ դարձաւ զուտ ժողովրդական, դպրոց։ Հայոց լեզուի և կրօնի դասերի թիւը սահմանափակված է. շաբաթական երկու երկու դաս է յատկացրած այդ առարկաներին ամեն մի դասարանում, մինչդեռ առաջ չորս չորս էր, իսկ սկզբում հայերէն վեց դաս էր։ Ինչպէս յայտնի է, մինիստրական տարրական դպրոցների ծրագրով կրօնին յատկացրած է շաբաթական վեց դաս ամեն մի դասարանում և երեք դաս էլ եկեղեցական երգեցողութեան, որը այդ դպրոցում չէ աւանդվում։

Այս դպրոցը, ինչպէս յայտնի է, պահպանվում է Մոսկվաբնակ Գէորգ Լիանոզեանի Սղնախի ս. Կարապետ մայր եկեղեցուն նուիրած կալուածով, որը բերում է տարեկան 600 ր., ի յիշատակ իր հանգուցեալ մօր, որը թաղված է նոյն եկեղեցու գաւթում։ Լիանոզեան, նուիրելով այդ կալուածը եկեղեցուն, որն հաստատված է 1894 թ. բարձրագոյն հրամանով, որոշում էր դրա արդիւնքը գործադրել հայոց դպրոցի պահպանութեան համար։ Որովհետև այդ փողերով անկարելի էր բոլորովին պահպանել դպրոցը, նախկին հայոց դպրոցի հոգաբարձութիւնը երկար ժամանակ խնդրում էր Լիանոզեանին կամ աւելի շատ օգնել և կամ վերանորոգել դպրոցի շէնութիւնը։ Այդ խնդիրները մնացին առանց հետևանքի։ Այժմ տեղեկանում ենք, որ Գ. Լիանոզեան տարեկան 250 ր. նպաստ է նշանակել իր անունը կրող ժողովրդական դպրոցին։

Անցեալ տարվայ օգոստոս ամսին կայացած ծխական ընդհանուր ժողովը պարտաւորեցրեց ս. Կարապետ մայր եկեղեցու երէցփոխ բժիշկ Մովսիսեանին՝ քրէական դատ սկսել այժմ հանգուցեալ քաղաքագլուխ Ն. Ամիրխանեանի դէմ մօտ 2,500 ր. եկեղեցական փողերը վատնելու համար, սակայն պ. Մովսիսեան չը ցանկացաւ դատ սկսել։ Ամիրխանեան մեռնելով՝ չը թողեց ժառանգութիւն, որպէս զի կարելի լինի փողերը մուլքերից առնել, ուրեմն եկեղեցական խոշոր գումարը յաւիտենական կորուստի մատնվեց։ Այսպէս վերջացաւ այն հարցը, որ այնքան խռովութիւններ և անկարգութիւններ առաջ բերեց...

Գօգօսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Բագուի լրագիրները հաղորդում են, որ ներկայ օգոստոսի 28-ին խոլերայի նշանների նման երևոյթներ ունեցող հիւանդութիւնով բռնվեց մի տեղացի թուրք։ Քննութիւնը ցոյց տուեց, որ դա հայրն է այն 8 տարեկան փոքրիկ աղջկայ, որ օգոստոսի 26-ին հիւանդացել էր նոյն ցաւով և տարվել է քաղաքային հիւանդանոցը։

—

Վերջին օրերս, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, Պետերբուրգ վերադարձաւ Պարսկաստանից Գիտութիւնների Ակադէմիայի ուղարկած ազգագրական արշաւախումբը։ Ուսումնասիրական այդ արշաւախումբը կազմված էր պետական խորհրդական Զարուդնիից, պօրուչիկ Վարակսինից, մի լուսանկարչից և մի պրէպարատորից։ Ազգագրական արշաւախումբն իր հետ բերել է բաւական արժէքաւոր և ընդարձակ ժողովածուներ, որ հաւաքված են Պարսկաստանի զանազան տեղերում։

—

Ներկայ տարվայ դասաւանդութեան սկզբից սկսած Թիֆլիսի առևտրական դպրոցի բոլոր դասարաններում մտցվում է անգլիերէնի դասաւանդութիւնը։

—

Ալէքսանդրօպօլից հաղորդում են, որ Զարիշատի, Աղբաբայի և Շիրակի գիւղամասերը (Կարսի նահանգում) և Ալէքսանդրօպօլի ու Ախալքալաքի գաւառներն այս ամառվայ վերջերին մի նոր փորձութեան մէջ են ընկել. ահագին քանակութեամբ դաշտամկներ են երևան եկել, որ փչացնում, կտրատում են հասած արտերը։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Կարմիր Խաչի կենտրոնական վարչութեան խնդրքով վճռված է 10-ական կօպէկ վերցնել ամեն մի անձից, որ տոմսակ է վերցնում ճանապարհորդելու Պետերբուրգից ռուս-գերմանական և ֆրանս-բելգիական երկաթուղիներով։ Իսկ նոյն գծերով Ռուսաստան վերադառնալիս, այդ վճարը չը պէտք է վերցվի։

—

«Черн. Вѣст.» լրագրի ասելով, Բաթումի նահանգում 410 դեսեատին հող ծածկված է թէյի տունկերով։ 1903 թւին հաւաքված է 2,500 պուդ թէյ։ Թէյը մշակելու համար Կ. Ս. Պօպօվն այնտեղ ունի երկու գործարան։ Կարելի է վստահօրէն ասել, որ Բաթումի նահանգի ծովափնեայ մասը ամեն յարմարութիւն ունի թէյի մշակութեան համար և արդիւնաբերութեան այդ մասն ունի ահագին ապագայ յիշված նահանգում։

—

Պետերբուրգի Կայսերական Ազատ-Տնտեսական Ընկերութեան մէջ կազմվել է մի առանձին յանձնաժողով պրոֆեսոր Խօդսկու նախագահութեամբ։ Այդ յանձնաժողովը պէտք է քննութեան ենթարկէ գիւղացիների մասին հրատարակվելիք օրէնսդրութեան ծրագիրը։ Նա իր նիստերն սկսելու է աշնանը։ Զեկուցումներ կարդալու են պրոֆէսորներ Հէսսէն, Զուպրօվ, Դէն և այլն։

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ օգոստոսի 26-ին մեզ գրում են. «Ամսիս 22-ին Մէրվում հիւանդացել է 4 հոգի, վախճանվել է 2-ը, առողջացել է 1-ը։ 23-ին հիւանդացել է 10-ը, վախճանվել է 6-ը։ 22 և 23-ին Կահախկայում և Թէջէնում, թէ հիւանդութեան և թէ վախճանման դէպքեր չեն պատահել։ Առաջվայ հիւանդներից Կահախկայում առողջացել են 4 հոգի։ 20-ից մինչև 23 Բայրամ-Ալի կայարանում հիւանդացել են 7 հոգի, վախճանվել են 9-ը։ Հիւանդ մնում են 4 հոգի։ Ղասանղուլիում վախճանվել են 4 հոգի թուրքմէններ։ Գտնվել են 5 հոգի մեռածներ դեռ առաջներում, որոնց մինչև օրս թաղված են եղել։ Օգոստոսի 23-ին Տաշկենտում կասկածաւոր հիւանդութիւն ունեցող բանւորը վախճանվել է։ 23-ին Արտիկից հեռացող գնացքում ճանապարհորդների մէջ նըկատվեց հիւանդութեան մի դէպք։ Մէրվից տեղս բերած մաշինիստի օգնականը երկաթուղու հիւանդանոցում վախճանվեց խոլերայից։ Ամսիս 18-ից մինչև 25-ը Ասխաբադում հիւանդութեան դէպք չէ պատահել։ Պարապմունքները դպրոցներում սկսվելու են սեպտեմբերի 1-ից, իսկ Մէրվում 15-ից»։

—

ԿԱՐՍԻՑ մեզ գրում են. «Իմ մի նախորդ թղթակցութեան մէջ յիշել էի տեղիս մաքուր և սառը ջրի անհրաժեշտութեան մասին. յօդուածը գրելիս թէև հաւատացած էի, որ ոչ մի դրական հետևանք չի ունենալու, բայց և այնպէս... Հիմա՝ երբ հաստատապէս գիտենք, որ չէ կարելի աղբիւրի ջուրը ցած բերել,—շնորհիւ մեր ներկայացուցիչների անտարբերութեան—պէտք է եռանդուն միջոցներ ձեռք առնել՝ գետի ջուրը եթէ ոչ ամբողջապէս մաքրելու՝ զըտելու կեղտոտութիւններից, այլ գէթ ազատելու մեր սեփական աղտերից. միանգամայն զարմանալի է այն, որ մեր ոստիկանութիւնը չէ արգելում ժողովրդին իր կեղտոտութիւնները գետի հէնց վերևի մասում մաքրելուց... Ուրեմն, ջրի այն աղբիւրը, որից պէտք է օգտվի ժողովրդի մեծամասնութիւնը, ապականվում է... Ասացէք, խնդրեմ, ինչո՞վ մենք կարող ենք երաշխաւորել, թէ վաղը խոլերան մեծ կոտորած չի անի Կարսում։—Ո՛չ մի երաշխաւորութիւն չէ կարող տեղի ունենալ, երբ ժողովուրդը՝ մաքրվելու և ամենատարրական միջոցների դիմելու փոխարէն՝ իր կողմից նըպաստաւոր հանգամանքներ էլ է ստեղծում»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Լեաօեանի կռւի մասին տեղեկութիւններ։ Մեր դարի տարեգրութիւնների մէջ հռչակաւոր դարձած Լեաօեանեան ճակատամարտը շարունակում է յուզել Եւրոպայի հասարակական կարծիքը և մամուլը։ «Berliner Tageblatt» լրագրի թղթակիցը, գնդապետ Գեոկէ, դեռ յուլիսի 27-ին, այսինքն այդ ճակատամարտից երեք շաբաթ առաջ գրված իր մի նամակում, ասում է, թէ իբր ռուսները վճռել էին չը պաշտպանել Լեաօեանը անպատճառ։ Պատերազմական մթերքների մեծ մասը առաջուց ուղարկվել էր դէպի հիւսիս, ի նկատի ունենալով անաջողութեան հնարաւորութիւնը։ Եապօնացիների կրած կորուստների ընդհանուր թիւը 12,000 է։ Կռւին մասնակցում էին 200,000 եապօնացիներ։ Վիրաւորները ասում են, որ դա ամենակատաղի կռիւն էր ներկայ ամբողջ արշաւանքի ժամանակ։ Ամբողջ գնդեր կորչում էին կռւում։ Ըստ երևոյթին, եապօնացիները աւելի ծանր կորուստներ կրեցին, քան ռուսները։ Տօկիօում ստացված են բազմաթիւ պաշտօնական հեռագրեր Լեաօեանի կռւի առանձին մոմենտների մասին, բայց կառավարութիւնը չէ հրատարակում, սպասելով ստանալ լիակատար զեկավարող զեկուցումը, որը և կը հրատարակվի։ Առ այժմ յայտնի է միայն, որ գեներալ Կուրօպատկինին աջողվեց, շնորհիւ իր վերջապահ զօրքերի վճռական գործողութիւնների և կատարված թևային շարժումների, դուրս հանել իր բանակը դժուար կացութիւնից։ Մեծ ուշով հետևում են Եապօնիայում եապօնական բանակի աջ թևի գործողութիւններին, որը պէտք է, դեռ օգոստոսի 21-ին, (3 սեպտ.), շարժվէր դէպի արևմուտք, որպէս զի կտրէ ճանապարհը ռուսական բանակի առաջ։ Այնտեղ (Լեաօեանում) կարծում են, որ գեներալ Կուրօպատկինը մեծ կորուստներ է ունեցել, բայց տեղի պայմանները և ռուսաց յամառ ընդդիմադրութիւնը անդամալուծում էին Կուրօկիի բանակի շարժումը։ Եանտայի մօտ Կուրօկին փորձեց կանգնեցնել ռուսների շարժումը դէպի հիւսիս, բայց նա յետ մղվեց. մանաւանդ վնասվեց եապօնացիների ձախ թևը, որ յետ մղվեց իր գրաւած դիրքերից։ (Рус. Вѣд.)։

Հեռաւոր Արևելքի փոխարքայ գեներալ Ալէքսէևը թողել է Մուկդէն և տեղափոխվել Խարբին։ Պատմում են, որ Լեաօեանի չինական նահանգապետը հրամայել է կպցնել բոլոր պատերին յայտարարութիւններ, հրաւիրելով ժողովուրդը հանդարտ և բարեկամօրէն

ընդունել ճապոնացիներին։ Ինչ վերաբերում է ռուսների դիրքաւորութեան, բանակը կը տեղաւորվի 100 կիլոմէտրով Մուկդէնից հիւսիս, Տէլինի մօտ, ուր դեռ ձմեռը պատնէշներ էին կառուցանում։ Այստեղի բոլոր ամրութիւնների առանձնայատկութիւնը այն է, որ նրանք շատ զօրեղ են երևում այն րոպէին, երբ նրանց ընտրում են, բայց տկար են դուրս գալիս, երբ նրանց ամրացնում են։ Այդ պատճառով հնարաւոր է, որ ռուսները նահանջեն մինչև Խարբին։ (Рус. Вѣд.)

Եապօնացիները գրաւեցին Պալունչժանի դիրքերը։ Օգոստոսի 16 (29)-ի գիշերը, ինչպէս հաղորդում են Չիֆուից «Indép. Belge» լրագրին, ճապոնացիները յանկարծ յարձակվեցին ռուսների վրա, որոնք յոգնած էին անընդհատ կռիւներից և գրաւեցին ռուսաց դիրքերը Պալունչժանի։ Ռուսները մեծ կորուստներ կրեցին (P. B.)։

Եապօնացիների ծրագիրը։ «Berl. Tageblatt» լրագրին հեռագրում են. «Ճապոնացիների ամբողջ ծրագիրը հիմնված է բացառապէս ծովի տիրապետութեան վրա։ Երբ գեներալ Կուրոպատկինը կը ժողովէ Խարբինում բաւականաչափ ույժեր, որպէս զի կարողանայ յարձակողական դիրք բռնել, ճապոնացիները յետ կը նահանջեն դէպի Կորէա, ուրտեղից ռուսները երբ թէ չեն կարող դուրս քշել նրանց առանց նաւատորմի օգնութեան։ Երբ Պօրտ-Արտուրը ընկնէ, ճապոնացիները յոյս ունեն գրաւելու Սախալինը, Կամչատկան և Կոմանդօրեան կղզիները։ Երբ գործը հասնի հաշտութեան, Ճապօնիան կը թողնէ Ռուսաստանին Մանջուրիան, բայց կը պահէ իր համար Պօրտ-Արտուրը, Դալնին, Կորէան, Սախալինը, Կամչատկան և Կոմանդօրեան կղզիները, որոնք հարկաւոր են Ճապօնիայի ձկնորսական արդիւնաբերութեան զարգացման համար (Б. В.)։

Կօզակներ եւ եապօնացիները։ «Нов. Время» լրագրի թղթակիցը Խարբինից խօսելով կովկասցի հեծեալների և կօզակների մասին, հետևալն է գրում. «Սանիտարական գնացքներից մէկով Խարբին հասան վիրաւոր կովկասցիները։ Տխուր դրութեան մէջ ես տեսայ մեր «վայրագ հեծելազօրքը», որ դեռ նորերս սլանում էր կռւելու ճապոնացիների հետ։ Յիշում եմ, Լեաօեանի կայարանում մի օֆիցեր մօտեցաւ մի քաջ չեչենի և, ժպտալով, ասաց.

—Դէհ, տեսնենք, ինչպէս կը կռւէք դուք։

—Ոչինչ չես տեսնի, հոգեակս—պատասխանեց կովկասցին.—Մենք գիշերով գործ ենք տեսնում, ոչինչ չես տեսնի։ Մութը կը լինի։

Ես ինքս մօտեցայ մի վիրաւոր կովկասցու.

—Որտեղ էիր, ո՞ր կռւում կայիր։

—Չը գիտեմ. մենք ձիով էինք—մռայլ կերպով պատասխանեց սա։

—Տեսա՞ր ճապոնացիներին։

—Ոչինչ չը տեսայ։ Երկնքից կրակ էր թափվում, ամենքին կոտորեց։—Պարզ է, որ խեղճ գունդն ընկել էր շրապնէլների տակ։

Քաջ կովկասցիներից կարելի էր լաւ օգտվել, բայց նրանց տարել էին կռիւ օր ցերեկով, դրել էին արտիլերիական կրակի շրջանում, այնպէս որ սրերով գործել չէին կարող։ Նրանց պէտք է գիշերները բաց թողնէին, խուզարկութեան կամ թակարդ սարքելու համար, իսկ մեր օֆիցերները, ընդհակառակը, շարել էին կովկասցիներին ռազմական կարգով և տարել էին իբրև կանոնաւոր հեծելազօրք։ Վիրաւոր ջիգիթները չը գիտեն նոյն իսկ, որտեղ են եղել նրանք և ո՞վ է նրանց ջարդել։ Տխուր հիասթափումն կովկասցի քաջերի համար։ Եւ, առհասարակ, ներկայ եւրոպական պատերազմում անձնական քաջութեան և ջիգիթութեան համար ասպարէզ չը կայ. ամեն բան անում են հրաձիգ գործիքները։

—Մենք կը սովորեցնենք ձեզ մահակներով կռւել—գոռացել էին ռուսերէն ճապօնացիները մեր կօզակների երեսին։ Կօզակի տէգը, վերջ ի վերջոյ, անօգուտ զէնք դուրս եկաւ, թէև սկզբում շատ վախեցրել էր ճապօնացիներին։ Ճապօնացիները մինչև այն ատիճան ատում էին կօզակներին նրանց այդ «բարբարոս զէնքի» համար, որ չէին խնայում նոյն իսկ վիրաւորներին։ Հասարակ զինւորին նրանք գերի էին վերցնում, բայց կօզակին ողջ չէին թողնում և սպանում էին ամենաչարաչար կերպով։ (Н. Вр.)

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Բէնդէր-Գեազ, օգոստոսի 27-ին

Ինչպէս յայտնի է, խօլերան սարսափելի զոհեր է տանում Պարսկաստանի այս մասում. պարսիկ ազգաբնակութիւնը երկիւղով բռնված է, բայց մեր հայ վաճառականութիւնը, շնորհիւ տեղային իշխանութիւնների և ռուս բժշկի, մինչև այժմ բոլորովին ապահով դրութեան մէջ է։ Ամբողջ քառասուն օր է, որ խօլերան կոտորած է անում Բէնդէր-Գեազի շրջակայ գիւղերի 3—4 վերստ տարածութեան վրա, բայց այստեղ մուտք գործել չէ կարողանում շնորհիւ ձեռք առած խիստ միջոցների։

Այս երկտողը գրելու ինձ առիթ տուեց մի հանգամանք, այն, որ մենք, հայերս, աւելի քիչ ենք մտածում մեր կեանքի ապահովութեան մասին, քան ուրիշները։ Ինչպէս լըսվում է, վաճառականներից ցանկացողներ կան, որ կարանտինը շուտ վերցվի և կողմնակի ճանապարհներով բեռ են ընդունում ու ճանապարհում խօլերայոտ տեղեր, ինչպէս Աստարաբադ, Դամղան և այլն։ Յայտնի է, որ Պարսկաստանում բոլոր յարաբերութիւնները կատարվում են չարվադարների (ջորեպանների) միջոցով և խօլերան էլ դրանց միջոցով է տարածվել այս կողմերը. միթէ խոհեմութի՞ւն է մի այսպիսի վտանգաւոր րոպէին, երբ Աստարաբադում օրական 40—50 մարդ է կոտորվում, կարանտինը վերցնել տալ և յարաբերութիւն ունենալ դրանց հետ։ Ի նկատի ունենալով ներկայ հանգամանքները, մենք բարեկամաբար խորհուրդ կը տայինք մեր հայ եղբայրներին շատ զգոյշ լինել և, փոխանակ ամբողջովին փողի մասին մտածելու, մի քիչ էլ կեանքի մասին մտածէին և մնացած ույժերով աշխատէին արգելել այդ վտանգաւոր թշնամու մուտքը մեզ մօտ։

X.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

30 օգոստոսի

ՍԵՈՒԼ, 29 օգոստոսի (Րէյտէր)։ Աջող առաջ է գնում ճապօնացիների ձեռքով երկաթուղու կառուցումը Սէուլից դէպի Ֆուզան։ Ներկայումս գնացքները շրջում են Ինգտօնպօից, Սէուլի մօտ, մինչև Չխէնխէն։ Շուտով նրանք կը հասնեն մինչև Պօնգան, մօտաւորապէս հարիւր մղոն դէպի հարաւ Սէուլից։—հաղորդում են, որ Խամխինում գտնվող 4000 ռուսներ աշխատում են առաջ շարժվել Սէուլի ուղղութեամբ։

ՉԻՖՈՒ, 29 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ Անպայման արժանահաւատ տեղեկութիւնների համեմատ, Պօրտ-Արտուրի ամենամերձակայ ընդհանուր շտուրմը կուղղվի Էրլունշան և Դզիգուշան մարտկոցների դէմ։ Բլուրները, որոնց վրա գտնվում են այդ մարտկոցները, գրաւված են ճապօնական զօրքերով, որոնք ապրում են վրաններում. գիշերն են նրանց համար ուտեստի պաշարներ բերում։ Ճապօնական խրամատները փորված են բոլորովին մօտ ռուսներին։ Ռուսները ջանքեր են գործ դնում հարթեցնելու գաւիվայրերը, ռմբակոծելով հողի խորթ ու բորտ տեղերը, որոնց ետևը պաշտպանվում են ճապօնացիները։ Գրոհ տալը ամենակատաղիներից մէկն է լինելու։ Ճապօնացիները ամենազգուշաւոր միջոցներ ձեռք առան։ Այդ տեղում գտնվում են երկու դիվիզիա՝ Օշիմայի և Տուչիմայի հրամանատարութեան տակ։ Ճապօնական զօրքերի ընդհանուր թիւն է 80,000։ Ռուսները կրակ են թափում բացառապէս հասարակ վառօդով, որ պատրաստվում է Պօրտ-Արտուրում։ Այդ վառօդը հնարաւորութիւն է տալիս որոշելու նրանց բատարէաների գտնվելու տեղը։ Նրանց առաջացրած պայթիւնները աւելի թոյլ են, քան անծուխ վառօդինը։ Ճապօնացիները դիտաւորութիւն չունեն շտուրմի ենթարկել Իտշանը, որը նրանց վրա այնպէս թանգ նստեց, բայց կը ռմբակոծեն այդ դիրքը Լուիզայի ծովածոցից և Շուշիանից, որպէս զի կարող լինեն Իտշանի կրակը հեռացնել շտուրմ անող գլխաւոր զօրասիւներից։ Արգէնտինեան գնդապետը, որը դիտում էր ճապօնական գործողութիւնները, յայտնում է, որ ռուսական պաշտպանողական աշխատանքները զարմանալի լաւ են կատարված։ Եթէ ճապօնացիներին աջողվի տիրել Էրլունշանը և Ցզիգցզիւշանը, նրանց ձեռքը կընկնի այն սէկտօրը, որով երկաթուղիական ճանապարհը մտնում է քաղաք։ Օգոստոսի 18-ից Պօրտ-Արտուրի մօտ ճակատամարտ չը կար։ Ճապօնացիները ամեն օր առաւօտեան ռմբակոծում են քաղաքը։ Ռուսները պատասխանում են ցերեկվայ երկրորդ կէսում, երբ արևի դրութիւնը նպաստում է նրանց։ Ճապօնացիների կորուստներն են վերջին հինգ շաբաթների ընթացքում 20,000 մարդ։ Այդ տեղեկութիւնները հաղորդող ճապօնացին յայտնեց, որ այդ թւի հրատարակութիւնը ոչինչ անյարմարութիւն չէ ներկայացնում, որովհետև ճապօնացիների պատրաստութիւնները կատարելապէս ռուսների աչքի առջև են կատարում։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ 29 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ «Ասկօլդ» կրէյսէրը, կարկատված և կատարելապէս նորոգված, առանց դրօշակի, երէկ խարիսխ նետեց վերին աւազանում։ Էկիպաժի վերաբերմամբ վճիռ չէ ընդունված։ Գոյութիւն ունի երեք նախագիծ. 1) տեղաւորել մարդկանց գլխաւոր բաց նաւահանգիստներում. այդ վճիռը առաջ ընդունվեց, բայց յետոյ մերժվեց. 2) բնակեցնել նրանց չինական Ցըզեաննեան բերդի մէջ Եանցզէի վրա. 3) թոյլատրել միայն նաւի վրա, զինաթափ անելով նրանց։ Ճապօնական կառավարութիւնն ընդունեց երրորդ առաջարկութիւնը։

ՏՕԿԻՕ։ 29 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ Զինւորական մասնագէտները անկեղծ զարմանք են յայտնում այն արտասովոր հմտութեան վրա, որ ցոյց տուեց Կուրոպատկինը զօրքերի յետ նահանջման ժամանակ Լեաօեանից։ Որքան աւելի յայտնի են դառնում հանգամանքները, որոնց ժամանակ ռուսները յետ նահանջեցին, այնքան աւելի պարզվում է, որ այդ մանեօվրը, որը կատարվեց այնպիսի պայմաններում, որոնք հետևանք էին ճապօնական զօրքի շարժման և տեղի բնաւորութեան, ներկայացնում է այդ պատերազմի ամենահետաքրքիր դասերից մէկը։—Կարծում են, որ նոյեմբերի սկզբին ճապօնական կառավարութիւնը կը հրատարակէ մի նոր ներքին պատերազմական փոխառութիւն՝ 80 միլիօն իէն գումարի։ Պայմանները չեն սահմանված, բայց երևի նման կը լինեն վերջին փոխառութեան պայմաններին։

ՉԻՖՈՒ։ 29 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ «Новый Край» լրագիրը լիքն է խուզարկու և առաջապահ խմբերի ռմբակոծութեան և ընդհարումների մանրամասնութիւններով։ Օգոստոսի 19-ի ռմբակոծութեամբ աւերվեց Պալինչժուան գիւղը. Չալիցզէ գիւղը վարժութիւնների հրապարակի առաջ նոյնպէս աւերված է։ Ռուսական թնդանօթները «Րէդուտ Սկալիստի» դիրքի վրա անընդհատ կրակ էին թափում երկու մարտկոցների և Պալինչժուանի վրա։ Օգոստոսի 23-ին մի ճապօնացի հեռացաւ բէդուտից պատը օդը թռցնելու նպատակով. նա գնում էր համարձակ, ձեռքին բռնած ունենալով երկու արկղ. ռուսները թոյլ տուին նրան մօտենալ, և ապա նա սպանվեց հրացանաձիգների ձեռքով։ Բանից երևաց, որ արկղները լցված էին լիդիտով։

ՊԱՎԼՕԳՐԱԴ, օգոստոսի 30-ին։ Զօրաշարժ է հրատարակված պահեստի զինւորների համար և զինւորական ձիերի հաւաքում։

ՎԻԵՆՆԱ։ Ժամանեց բօլգարական իշխան Ֆէրդինանդը. կայսրը նրան կընդունէ առանձին ունկնդրութեան։

ԲՐԻՍԲԷՆ։ (Աւստրալիա)։ (Րէյտէր)։ Գերմանական Նոր-Գվինէից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, բնիկները յարձակում գործեցին կաթօլիկ միսսիայի վրա. սպանված են 10 սպիտակներ, որոնց թւում գթութեան 5 քոյրեր և 2 քահանայ։ Բռնված են 36 բնիկներ։ Նրանցից 16-ը գլխատված են՝ կատարած ոճիրի համար։ Նրանք մտադրված էին կոտորելու բոլոր սպիտակներին, որ, սակայն, նրանց չաջողվեց։

ՍԱՆ-ՖՐԱՆՑԻՍԿՕ, օգոստոսի 30-ին։ (Րէյտէր)։ «Լէնա» փոխադրանաւի մի օֆիցեր ասում է, որ նաւը Սան-Ֆրանցիսկօ եկաւ ռուս հիւպատոսի հաղորդագրութեան պատճառով։ Ճապօնական շոգենաւերի ընկերութեան դիրէկտօրը հեռագրեց Իոկօհամա, որ կարգադրել է պահել «Ամէրիկամարու» շոգենաւը մինչև որ «Լէնա»-ն մեկնի։ Միացեալ-Նահանգների խաղաղ օվկիանեան էսկադրայի ծովապետ Գուդլիխը հաղորդեց Վաշինգտօն «Լէնա»-ի ժամանումի մասին և անմիջապէս հրաման ստացաւ իր էսկադրայով մնալ Սան-Ֆրանցիսկօում մինչև «Լէնա»-ի մեկնելը։ Ասում են, որ կառավարութիւնը կը նշանակէ որոշ ժամանակամիջոց կարկատելը վերջացնելու համար։

ՄՈՒԿԴԷՆ, օգոստոսի 28-ին։ (Րէյտէր)։ Ռուսները նահանջում են դէպի Տէլին։ Ճապօնացիներն առաջ են շարժվում դանդաղաբար։ Զինւորական դրութիւնը չէ կարելի համարել անբաւարար։ Չը նայելով նահանջին, զօրքերը կայտառ ոգով են։

ՏՕԿԻՕ, օգոստոսի 30-ին։ (Րէյտէր)։ Օյեաման զեկուցանում է, որ ռուսական ուժեղ ձիաւոր զօրամասեր երևան են եկել Պինտայցզիի մօտերը, Եանտայից արևելք։ Ռուսական հեծելազօրի մի մասը, արտիլերիայի ուղեկցութեամբ, գտնվում է Մուկդէնի և Եանտայի միջև՝ երկաթուղու երկարութեամբ։ Ռուսները բաւականանում են նրանով, որ ճապօնացիների մօտակայքում են մնում։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ (Րէյտէր)։ Հրատարակված է նախագահ Րուզվէլտի նամակը, որով նա յայտնում է թէ ընդունում է նախագահի թեկնածութիւնը։

ՎԻԿՕՊՕՐԽԻԱ։ (Կանադա)։ (Րէյտէր)։ Կանադական երկաթուղային մի գնացքի վրա, Վանկուվէրի մօտ, յարձակվեցին 6 զինված աւազակներ։ Ստիպված էին մէկ վագօն յետ անել։ Աւազակներին միայն 7000 դօլլար։ Նրանց հալածում է ոստիկանների մի ուժեղ խումբ։

31 օգոստոսի

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 30 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ Ծովային գործերի պետական քարտուղար Մօրտօնը հեռագրով հրամայեց ծովապետ Գուդլիխին յետ պահել էսկադրան և պարզել «Լէնա»-ի հրամանատարի նպատակը։

ՄՕՍԿՎԱ։ Օծվեց համալսարանի նոր շէնքը լաբորանտներով և ֆիզիկօ-մաթեմատիքական ֆակուլտէտով միասին։—Բօրսայի ընկերութիւնը բաց արեց երկու նոր կրթական հաստատութիւն—կանանց մի առևտրական դպրոց Նիկօլայ II կայսրի անունով և մի արական առևտրական դպրոց Ալէքսանդր III-ի անունով։

ԵԱԼՏԱ։ Հանդիսաւոր կերպով օծվեց և բացվեց Ալէքսանդր II կայսրի արձանը։

ՕԴԵՍՍԱ։ Ժամանեց յունական արքայորդի Քրիստափորը և առաւօտեան կը մեկնի Պիրէա։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ (Կորր. Բիւրօ)։ Գլխաւոր վերահսկիչ Հիլմի-փաշան և քաղաքացիական գործակալները յետաձգեցին իրանց ուղևորութիւնը Մօնաստիրից Ուսկիւբ՝ մինչև սեպտեմբերի 2-ը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Կայացաւ դէրմատօլօգիական միջազգային 5-դ համագումարի բացումը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ (Վօլֆ)։ Արքունական պալատի մինիստրի և անատօլիական երկաթուղիների գլխաւոր դիրեկտօրի միջև կնքվեց մի պայմանագրութիւն, որի համաձայն անատօլիական երկաթուղուն խոստացված է իրաւունք տալ իր սեփական միջոցներով Մուսուլի և Բաղդադի վիլայէթների նաւթաբեր տեղերում հետազօտութիւններ անելու։ Միւս կողմից՝ անատօլիական երկաթուղիների ընկերութիւնը 40 տարով իրաւունք է ստանում մշակելու գտած նաւթային շտրվանները։ Ֆրանսիական, անգլիական և հօլլանդական ձեռնարկուները երկու տարի շարունակ աշխատում էին այդ մենաշնորհն ստանալ կաբինէտից։

ՀԷԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Հէլսինգֆօրսի արական Ալէքսանդրեան գիմնազիայում կայացաւ հանդիսաւոր ակտ։

31 օգոստոսի

ՏՕԿԻՕ։ 29 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ Պաշարող զօրաբանակի անաջող փորձերը Պօրտ-Արտուրի շտուրմի ենթարկելու և պաշարման վերաբերմամբ բոլոր տեղեկութիւնների արգելումը աճող անբաւականութիւն են առաջացնում Տօկիօում։ Նօգիի բանակից Ճապօնիա յետ ուղարկած վիրաւորների և հիւանդների պատմելով ճապօնական զօրքերը մեծ զրկանքներ են կրում։ Զինւորներից շատերը կուրացել են այն կրից, որ ռուսները թափում են խրամատներից նրանց վրա ձեռնամարտի ժամանակ։ Ռուսների անընդհատ կրակի պատճառով ճապօնացիները հնարաւորութիւն չունեն մեռելներին թաղելու։ Բազմաթիւ դիակներ մնում են կրակի շրջանում և կարող են համաճարակ հիւանդութիւն առաջացնել։ Ճապօնացիները բաւական պաշար ունեն, բայց շատ հիւանդութիւններ են նկատվում մաքուր ջրի պակասութեան պատճառով։

ՏՕԿԻՕ։ 30 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ Այսօր բացատրվեցին Կուրօկիի գործողութիւնների մանրամասնութիւնները, օգոստոսի 15-ից մինչև 23-ը։ Այս օրերի ընթացքում զօրքերը անընդհատ կռիւ էին մղում, կրելով ամենամեծ զրկանքներ, և ստիպված էին 24 ժամ միայն առանց ջրի և կերակրի, որովհետև ռուսները օգոստոսի 20-ին նրանց բոլոր հաղորդակցութիւնները կտրեցին։ Զօրքերը ունէին միայն մի փոքր չոր բրինձ։ Օգոստոսի 17-ի գիշերային կռւի ժամանակ Խաիչեակուի մօտ՝ ռուսները գործ էին դնում ցոլացուցիչներ, լուսաւորելու համար ճապօնական դիրքերը և նրանց վրա սաստիկ կրակ էին թափում։ Օգոստոսի 20-ի երեկոյեան ճապօնացիները յետ մղելով ռուսների յարձակումը, գրաւեցին բլուրների գիծը Եանտայեան հանքերի մօտ, ուղղվելով Տայխէից դէպի արևմուտք։ Կէսօրից յետոյ ճապօնացիները 16 թնդանօթներով յարձակում գործեցին ռուսների վրա։ Օգնու-

թիւն ստանալով՝ ճապօնացիները Բէնսիխուէի մօտ կանգնող զօրասիւնը ուղղեցին Պէնտայց-զիի վրա, և այստեղ մի զօրախումբ թողնելով աւելի առաջ շարժվեցին արեւմտեան ուղղութեամբ։ Օգոստոսի 22-ին զօրասիւնը գրաւեց Գուեմյէնչաու։ Կենտրոնը գրաւեց Խէյլինտայից զէպի արեւմուտք ընկած բարձրութիւնները կէսօրին մօտ։ Ենթարկվելով ռուսների կենտրոնացրած ռմբակոծութեան՝ ճապօնացիներն այստեղ սաստիկ կորուստ ունեցան, բայց դիրքը պահպանեցին։ Ճապօնական արտիլէրիան, որ աննպաստ պայմանների մէջ էր գտնվում, զգալի կորուստներ կրեց։ Օգոստոսի 20-ին երեկոյեան ռուսաց երեք բրիգադաներ յարձակում գործեցին աջ թեւի և կենտրոնի վրա, բայց յետ մղվեցին՝ ժամանակին օգնութեան հասած ձախ զօրասիւնի շնորհիւ։

ՏՕԿԻՕ, 30 օգոստոսի։ (Բեռլինի վրայով)։ Ճապօնիայում թշնամական տրամադրութիւն է սկսում նկատվել կառավարութեան վերաբերութեամբ, որի պատճառով իշխանութիւնները չեն թոյլատրում, որ տեղեկութիւններ հաղորդվեն Պօրտ-Արտուրից։ Ամեն օր նոր զօրքեր են ուղարկվում Ճապօնիայից, գլխաւորապէս Եզօ հիւսիսային կղզուց, որովհետեւ այնտեղի ազգաբնակութիւնը աւելի պէտքական է առաջիկայ ձմեռային դժուար պատերազմի համար։

ՏՕԿԻՕ, 30 օգոստոսի։ (Բեռլինի վրայով)։ Ճապօնական զօրքը հանգստանում է ժամանակաւորապէս՝ Կուրօպատկինի վրա վերջնական յարձակում նախապատրաստելու համար։ Մարշալ Օյամա յոյս ունի, որ կարող է կլոր-բական ճակատամարտ տալ աւելի վաղ, քան ռուսները կը հասնեն մինչև Խարբին։ Նշանաւոր օժանդակ զօրքեր գտնվում են Խիբօշիմից Նիւ-Ձժուան տանող ճանապարհի վրա, որտեղից պէտք է ուղարկվեն Լեաօեան։ Ներկայումս Օյաման գտնվում է Լեաօեանում սաբանարթի վրա զէպի արեւելք Մուկդէնից, իսկ ուրիշ ճապօնական զօրքեր կանգնած են Մուկդէնից զէպի հարաւ։ Կուրօպատկինը Տէլինեան ամրութիւնները քննելուց յետոյ վերադարձաւ Մուկդէն։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ, 29 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ Գեներալ Լինեվիչ, լուրերի համեմատ, 50,000 զինուորներով գրաւեց Կօրէայի հիւսիս-արեւելքը և կտրեց հաղորդակցութեան ճանապարհը Կօրէայի զօրքի հետ։

ՍԱՆ-ՍԵԲԱՍՏԻԱՆ, 30 օգոստոսի։ (Բեռլինի վրայով)։ Սպանիական կառավարութիւնը, Անգլիայի պահանջով տեղեկացրեց, որ ռուսական քարտիական էսկադրային չի կարող թոյլատրվել Կօրունում 24 ժամից աւելի կանգ առնել։

ՉՕՒՖԱՆՑԶԻ, 30 օգոստոսի։ (Րէյտէր)։ Ճապօնացիները յուսախաբված են Լեաօեանի մօտ վճռական ճակատամարտի ծրագրի անյաջողութիւնով։ Նրանք յոյս ունէին բոլորովին ոչնչացնել ռուսաց բանակը։ Ճապօնացիներն սպասում են օժանդակ զօրք և պաշարեղէններ։ Հիւսիսակողմում բոլոր ճանապարհները բռնված են սայլերով, որոնք բեռնաւորված են հացահատիկներով և պաշարներով։ Օյաման հաստատել իր գլխաւոր բանակատեղը Լեաօեանում, որն ստանում է ճապօնական քաղաքի կերպարանք։ Ամեն ինչ ցոյց է տալիս, որ ճապօնացիները նպատակ ունեն ընդգծելու, կամ եթէ հնարաւոր է, առաջացնելու վճռական ճակատամարտ ռուսական հողի վրա, որովհետեւ ռուսական օժանդակ ուժերի տեղ հասնելու համար հարկաւոր է ժամանակ, դրա համար հաւանօրէն ճակատամարտը տեղի կունենայ Մուկդէնից մի քիչ հիւսիս։ Ճապօնացիները ենթադրում են, որ ռուսները գործ են ածել «դում-դում» գնդակներ։ Լեաօեանում գտել են մի քանի այդպիսի գնդակներ. սակայն՝ դրական ապացոյցներ չը կան։ Ռուսները երկաթուղու գծի վրա յաղթարութիւններ կացրին, որով արգելում էին չինացիներին ճանապարհները փչացնել, սպառնալով ապագայում պատժել յանցաւորներին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներ ամենայն օր 12—2 առաւօտ. և 5—6 երեկ.
Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանօվի—դեղատան կից։ (չ. շ.) 1—100

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Գր. Տէր-Գրիգորեանց
ընդունում է հիւանդներին—ներքին (մասնաւորապէս կրծքի) և երեխայոց հիւանդութիւններ. ունի ռէնտգէնեան կաբինէտ. 154. Միքայէլեան պրոսպէկտ, տէլէֆօն 825.
(շ. ե. հ. չ.) 78—105

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեան
տեղափոխվելով Թիֆլիսից ՐՕՍՏՕՎ հիւանդներին ընդունում է 11—12 ժ. առ. և 7—8 ժ. երեկոյեան։
Б. Садовая, 136, д. Бакалова.
(ո. կ. ե. հ.) 55—100

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինօվսկայա փողոց № 8։ (ե.ո.) 18—100

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ, ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ և ՊԱՆՍԻՕՆ
Ս. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Բագու, Գուբերնսկայա փող. տուն Եղբ. Կրասիլնիկեանների)
Մ. պարտէզ. երեխաները ընդունվում են 4—6 տարեկան հասակից։
Ուսումնարանում երեխաները պատրաստվում են թէ օրիորդաց և թէ տղայոց գիմնազիաների և առեւտրական դպրոցի համար։
Ընդունելութիւնը օգոստոսի 25-ից, ուսումը սեպտեմբերի 5-ին։ ո. չ. 3—10

Լոյս տեսաւ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ
„ՎՇՂԾԱՄ ՄԱՀ"
ողբերգութիւնը՝ հինգ արարուածով։
Գինն է 1 րուբլի։
Դիմել հայ գրավաճառներին և հեղինակին՝ (օգոստոսից յետոյ) հետեւեալ հասցէով. Екатеринодаръ (Куб. обл.) учителю Екатеринодарскаго арм. 2-хъ клас. училища, Хачатуру Бабаянцу. (ո. ե.) 4—5

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ ԿՐՕՆԻ
Յատկապէս պատրաստած պետական դպրոցների համար, (թոյլատրված հոգևոր և ուսումնարանական վարչութիւններից) աշխատասիրութիւն Եզնիկ աւագ քահ. Երզնկեանի։
I. Առաջին գրքոյկ, պատրաստական դասարանների համար «Գլխաւոր աղօթքները (իրանց բացատրութիւններով) և տօների համառօտ պատմութիւնները» 5-րդ տպ. գինն է 20 կոպէկ։
II. Երկրորդ գրքոյկ, «Հին-ուխտ» (30 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) 3-րդ տպ. գինն է 30 կոպէկ։
III. Երրորդ գրքոյկ, «Նոր-ուխտ» (32 դասերի վերածած, ուսուցչի կրօնական—բարոյական զրոյցներով հանդերձ) գինն է 30 կոպէկ։
Գրավաճառների, ուսուցիչների համար 30% զեղչում, առանց ճանապարհածախքի։ Դիմել Тифлисъ, прот. Езнику Ерзинкянцъ կամ Тифлисъ, Центральный книжный магазинъ.
(ե. հ. շ.) 12—25

ՎԱՌՎԱՌԷ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆՑՆԵՐԻ
ուսումնարանում աւանդվում են՝ կրօն (հայոց լեզուով), ռուսաց լեզու, թուաբանութիւն, հայոց լեզու և գեղագրութիւն և տարվայ ընթացքում պատրաստվում են քննութեան երեխաներ զանազան միջնակարգ դպրոցների և Լազարեան ճեմարանի համար։
Ուսումն սկսվում է օգոստոսի 10-ից։ Ռոստով Դ/վ, Տուրգենեվսկայա փողոց, տուն եղբ. Ոնանօֆների, № 4. (ա.օ) 20—25

Երգիչ Գ. ԲՕՅԱՃԵԱՆԸ
հրաւիրում է լաւ ձայն ունեցող երկու սեռի անձանց մի մշտական երգեցիկ խումբ կազմելու
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԻ ՀԱՄԱՐ
Ունենալով բաւական ընդարձակ ծրագիր, անհրաժեշտ կը լինի մշակելու իւրաքանչիւր անդամի կամ անդամուհու ձայնը, տալով նաև պահանջի չափ երաժշտական կրթութիւն, որպէս զի խումբը կարողանայ տալ գեղարուեստի պահանջների համապատասխան երգեցողութիւն։ Ուստի ցանկացողները պիտի լինեն այնպիսի անձինք, որոնք կարողանան իրանց նուիրել ԲԵՄԻՆ։ Ցանկացողները կարող են գրել հետեւեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Андреевская ул. д. № 4, Г. Бояджяну. յայտնելով մի և նոյն ժամանակ իրանց հասցէն։ կ. չ. Ո. 2—3

Յայտարարում եմ ի գիտութիւն թարգմանիչների, որ բնագրից թարգմանած և արդէն պատրաստ ունեմ.
ՊՕԼ ԷՐՎԻԷՕԻ՝ «Հանելուկ» դրաման 2 գործող.
ԱՆՐԻ ԲԷԿԿԻ՝ «Ագռաւներ» կօմէդիան 4 գործ.
ՖԱԲՐԻՍ ԿԱՐՐԷԻ և ՊՕԼ ԲԻԼՕԻ՝ «Հարսս» կօմէդիան 3 գործող.
ԻԱՍԷՆԹ ԼՈՒԱԶՕՆԻ՝ «Արիւնի Աւետարանը» դրամատիկական անցք մի գործող.
1—3 (ե. հ. կ.) Տիգրան Զաւէն

Ճպալերի Ծոգեշարժ Գործարան
Ա. Գ. ՄԱՆԿԻԿԵԱՆԻ
Օդէսսայում
Գործարանի պահեստ ղեկավարութեամբ և մասնակցութեամբ
Կ. Յ. ԱԽԱԳԵԱՆՑԻ
Թիֆլիսում, Պուշկինեան փողոց տուն Մանթաշևի № 12, հեռախօս № 568.
Սրանով պատիւ ունեմ հաղորդելու Թիֆլիսի յարգելի հասարակութեանը, որ օգոստոսի 10-ից (ս. տ.) բացված է այստեղ շպալերի գործարանի պահեստ, որտեղ ծախվում են գործարանի գներով ամեն տեսակ գեղանկար և նոր ճաշակի շպալերներ և նրանց գները նշանակված են գործարանական 8 կոպ. մինչև 8 րուբլի։ Ծախվում է թէ գումարով և թէ առանձին սենեակների համար։
1—6 (չ. ո կ.) Յարգանօք Կ. Յ. Աւագեան

ՀՐԿԱՒՈՐ Է ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ
ՎԱՐԺՈՒՀԻ
Թելաւի կար ու ձևի արհեստանոցի համար.
Դիմել Уголь Веляминовской и Бебутовской № 25. օր. Կարա-Մուրզային։
(չ. ո. կ.) 1—3

Պահանջեցէք ամեն տեղ «ՕԴՕԲՐԻՆ»։
Միայն Միխաիլ Լեբեդևի
„этикетъ утвержденъ прав." մակագրութիւնով։

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։
10, 20, 30 նոյ.—գ. 15 և 30 3—14

Դ Պ Ր Ո Ց
ԿԱՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ
Երկու սեռի մանուկների համար։ Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից, ուսման սկիզբը սեպտեմբերի 6-ից։ Բեհբութեան փող. սեփ. տ. 29. 21, 26, 29, 31, ս. 1, 3 5—6

Ս. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ
լուսատպարանը ընդունում է
ՑԻՆԿԻ ԿԼԻՇԷՆԵՐԻ
Պատուէրներ ձեռնտու պայմաններով
Նոյն տեղից կարելի է ստանալ հայ գործիչների, աւերակների, տիպերի և տեսարանների լուսատիպ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐ. հատը 5 կոպ., 10-ը 40 կ., 100-ը 3 ր. իսկ աւելին զեղչումով. ապառիկ չի ուղարկվում։ Դիմել. Фотоцинкогрaфія С. Согомоняна. Тифлисъ.
(ո. չ.) 7—10

Վարժարան-Պանսիօն
Յ. ՂԱՐԱԳԷՕԶԵԱՆԻ
(XIII-րդ տարին իր գոյութեան Тифлисъ, Авлабаръ, Архангельская ул. д. № 32).
Ընդունում եմ նորեկ աշակերտներ՝ իբրև երթևեկներ և գիշերօթիկներ բոլոր պետական միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար։ Ընդունվում են նաև բոլոր գիմնազիաների, վաճառականական, ռէալական և ուրիշ կառավարչական դպրոցների ստորին դասարանների աշակերտները իրանց տուած դասերը վերակրկնելով հանդերձ (съ репетиціей)։ Վարժարանում աւանդվում են նաև բացի միւս առարկաներից՝ կրօն, հայոց լեզու, ֆրանսիական և գերմանական լեզուներ հմուտ ուսուցիչների ղեկավարութեամբ, իսկ առաջի նախակրթարանում կրօնին կից նաև բարոյախօսութիւն մանուկների համար։ Վարձը չափաւոր է։ Ուսումը սկսվում է սեպտեմբերի 1-ից։
Վարժարանի կառավարիչ՝
5—5 Յ. Ղարագէօզեան

Կենտրոնական
գրավաճառանոցումը, Թիֆլիս, վաճառվում են հետեւեալ հազուագիւտ հրատարակութիւնները.
«Փորձ» գրական հանդէսի բոլոր 4½ շրջանները 30 ր., առանձին ա. տ. 15 ր., հետեւեալ 3½ տ.—15 ր.։
«Կռունկ» 4 տարվա 7 ր., զանազան տարիների առանձին հատորներ 1 ր. 50 կ.։
«Արձագանք» զանազան ամբողջ տարիներ։
չ 10—10

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(Тифлисъ. Сололаки, Лермонтовская ул., № 9)
Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։
Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշւապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։
Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սոլոլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմոնտովսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (կ. չ.) 20—25

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Երկու սեռի անձանց համար
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)
Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական, եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։ Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական Թուաբանութիւն և Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական Թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։
Կուրսերի կանօնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (չ. կ.) 16—30

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 31-го августа 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Типографія «ГЕРМЕСЪ» Мадатовская ул. № 15.